

An analysis on the perceptions and lived experiences from the phenomenon of educational persistence in undergraduate students subject to special cases commission (case study: University of Kashan)

Malihe. Hoseinzade Hosnaroodi¹ , Zeinab Sadat. Athari Esfahani^{2*}

¹ Master of Educational Management, University of Kashan, Kashan, Iran

² Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities and Law, University of Kashan, Kashan, Iran

* Corresponding author email address: zathari@kashanu.ac.ir

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Hoseinzade Hosnaroodi, M., & Athari Esfahani, Z. S. (2024). An analysis on the perceptions and lived experiences from the phenomenon of educational persistence in undergraduate students subject to special cases commission (case study: University of Kashan). *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 30(3), 75-94.

© 2024 the authors. Published by Institute for Research and Planning in Higher Education (IRPHE), Tehran, Iran. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) License.

ABSTRACT

The purpose of the present study was to explore the perceptions and life experiences of the continuing undergraduate course students who referred to Special Cases Commission at the University of Kashan in order to identify effective factors in increasing the students' academic years through studying, categorizing and analyzing the collected experiences. It is an applied study which was conducted via qualitative method and the findings of the study were collected through interview and phenomenology method. The statistical population of the study included all undergraduate students in academic year 2021-22 who were studying at the University of Kashan and purposive or judgmental method was applied to do the sampling process, the interview process continued up to reaching theoretical saturation. reliability of interview instruments, was investigated according to four criteria including credibility, transferability, dependability and confirmability and the data analysis of the study was conducted via Strauss and Corbin method. The findings showed that the number of extracted open codes as a result of interview with the students was 1161 which were respectively categorized in three main cores of individual-familial factors with the frequency of 637 (48.24%), educational-organizational factors with the frequency of 410 (39.20%) and social-economic factors with the frequency of 114 (12.56%). Regarding the most frequent mentioned categories related to each core, it can be said that the axial code "psychological challenges" has the highest frequency in individual-familial factors with the frequency of 85 (13.34%), axial code of "weakness in curriculum" has the highest frequency in educational-organizational factors with the frequency of 68 (16.59%) and the axial code "financial effectiveness" has the highest frequency in social-economic factors with the frequency of 45 (39.47%). Finally, the findings of the study showed that the academic persistence is an important multi-dimensional dilemma that many different facts should be paid attention to in order to prevent it. Therefore, meta-departmental cooperation is needed to solve the problems and remove the impediments. Hence, interaction and cooperation of different departments such as university, professors, family and society is of high necessity in order to apply preventive and supportive policies.

Keywords: *Extending of academic years, Commission of special cases at the University, Students' persistence, undergraduate course*

واکاوی ادراکات و تجارب زیسته دانشجویان کارشناسی مشمول کمیسیون موارد خاص از پدیده ماندگاری تحصیلی (مورد مطالعه: دانشگاه کاشان)

ملیحه حسین‌زاده حسنارودی^۱، زینب السادات اطهری اصفهانی^{۲*}

۱. کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران
۲. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی و حقوق، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران

* ایمیل نویسنده مسئول: zathari@kashanu.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله

پژوهشی/اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

حسین‌زاده حسنارودی، ملیحه، و اطهری اصفهانی، زینب السادات. (۱۴۰۳). واکاوی ادراکات و تجارب زیسته دانشجویان کارشناسی مشمول کمیسیون موارد خاص از پدیده ماندگاری تحصیلی (مورد مطالعه: دانشگاه کاشان). *فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی*, ۳۰(۳), ۷۵-۹۴.

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY 4.0) صورت گرفته است.

هدف مطالعه حاضر تحلیل ادراکات و تجارب زیسته‌ی دانشجویان کارشناسی مشمول کمیسیون بررسی موارد خاص دانشگاه کاشان از دلایل افزایش سنوات تحصیلی بود. این پژوهش از نوع مطالعات کاربردی بوده که با استفاده از روش کیفی انجام گرفت و یافته‌های پژوهش با استفاده از ابزار مصاحبه نیمه‌ساختاریافته، گردآوری گردید. جامعه آماری پژوهش، شامل کلیه‌ی دانشجویان مقطع کارشناسی سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بود که در دانشگاه کاشان مشغول به تحصیل بودند. به منظور نمونه‌گیری از دانشجویان-که جهت دریافت مجوز ادامه تحصیل، مشمول مراجعه به کمیسیون بررسی موارد خاص دانشگاه کاشان شدند-از روش هدفمند (قضاوتی) استفاده شد و فرآیند مصاحبه با دانشجویان نیز تا رسیدن به اشباع نظری (۲۳ نفر) ادامه یافت. پایایی ابزار مصاحبه بر اساس ملاک اعتبار، انتقال، اطمینان و تأیید مورد بررسی قرار گرفت و تحلیل داده‌های پژوهش با روش کوربین و استراوس انجام شد. طبق یافته‌های به دست آمده تعداد کدهای باز استخراج شده ۱۱۶۱ بود که به ترتیب در سه هسته‌ی اصلی عوامل فردی - خانوادگی با فراوانی ۶۳۷ (۴۸/۲۴ درصد)، عوامل آموزشی - سازمانی با فراوانی ۴۱۰ (۳۹/۲۰ درصد) و عوامل اجتماعی - اقتصادی با فراوانی ۱۱۴ (۱۲/۵۶ درصد) دسته‌بندی شد. در ارتباط با بیشترین مقوله‌های اشاره شده در رابطه با هر هسته می‌توان گفت که کد محوری «چالش‌های روان‌شناختی» دارای بیشترین میزان فراوانی در عوامل فردی - خانوادگی با فراوانی ۸۵ (۱۳/۳۴ درصد)، کد محوری «ضعف برنامه درسی» دارای بیشترین میزان فراوانی در عوامل آموزشی - سازمانی با فراوانی ۶۸ (۱۶/۵۹ درصد) و کد محوری «مؤثرهای مالی» دارای بیشترین میزان فراوانی در عوامل اجتماعی - اقتصادی با فراوانی ۴۵ (۳۹/۴۷ درصد) بود. در نهایت نتایج پژوهش حاکی از آن است که ماندگاری تحصیلی یک معضل مهم و چند وجهی است که برای پیشگیری از آن بایستی به نقش عوامل متعدد مؤثر بر آن توجه داشت. بنابراین، جهت حل مسائل و رفع موانع، به همکاری فرابخشی نیاز است؛ لذا تعامل و همکاری بخش‌های مختلف از جمله دانشگاه، اساتید، خانواده و جامعه جهت اتخاذ سیاست‌های پیشگیرانه و حمایتی ضرورت دارد.

کلیدواژه‌گان: تمدید سنوات، کمیسیون بررسی موارد خاص دانشگاه، ماندگاری دانشجوی، مقطع کارشناسی.

مقدمه

امروزه دانشگاه‌ها از تغییرات و تحولات روزافزونی که در عرصه‌های گوناگون پدید می‌آید، تأثیر پذیرفته‌اند؛ این تغییرات و تحولات آثار و چالش‌های خاصی را در زندگی دانشجویان ایجاد کرده و عملکرد تحصیلی و فردی آن‌ها را نیز تحت شعاع خود قرار داده است (Hosseini, 2022). با نگاهی به تحولات آموزش در کشورهای مختلف می‌توان دریافت که فرایندهای آموزشی دنیای امروز با فرایندهایی که قرن بیستم آموزش عالی را شکل دادند، متفاوت است (Rashidi, 2023). در این میان، در زمینه تحولات پویا در حوزه آموزشی، مسأله مدیریت فعالیت‌های آموزشی در مؤسسات آموزش عالی بسیار حائز اهمیت است (Vaganova et al., 2020). اهمیت نقش مدیریت آموزشی دانشگاه در فرآیند ورود و خروج دانشجویان و دانش‌آموختگان از ابتدای ثبت‌نام، حین تحصیل و فراغت از تحصیل، حاکی از آن است که امور آموزشی به دلیل حساسیت و دقت بالا نیاز به بررسی و بهبود دارد؛ مدیریت امور آموزشی دانشگاه به عنوان زیرمجموعه‌ی معاونت آموزشی دانشگاه و یکی از مهم‌ترین مدیریت‌های دانشگاهی است که وظایف نظارت بر حسن اجرای مقررات، آئین‌نامه‌های آموزشی، بررسی مستمر فرآیندهای خدمات آموزشی و استفاده بهینه از کلیه عوامل ارائه دهنده خدمات آموزشی را بر عهده دارد.

در فرایند تعلیم و تربیت مستمر یکی از مسائل عمده و چالش‌انگیز مدیریت آموزشی جهت دستیابی به اهداف آموزشی و افزایش کارایی، «کاهش ماندگاری دانشجویان» است.

در میان عناصر آموزش عالی، نقش دانشجویان و میزان اثربخشی آنان در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در موفقیت یا شکست این مؤسسات به‌طور جزئی و در جامعه به‌طور کلی بسیار تعیین‌کننده و کلیدی است؛ برای این که دانشجویان به‌عنوان نیروهای انسانی موفق در دانشگاه و پس از آن در جامعه حضور پیدا کنند باید پیش از عملکرد اجتماعی مناسب عملکرد فردی خوبی در دانشگاه داشته باشند. به دیگر سخن، حضور موفق آن‌ها در جامعه تابع حضور و عملکرد مناسب آن‌ها در دانشگاه است (Tamannaifar & Gandomi, 2011). سالانه بیش از یک میلیون نفر برای ورود به مقطع کارشناسی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی در ایران با یکدیگر به رقابت می‌پردازند. این افراد نیروی انسانی بالقوه برای کشور به حساب می‌آیند و می‌توانند پایه‌های علمی کشور را بنا کنند. با این حال، تمام دانشجویان مسیر همواری برای تحصیل در دانشگاه طی نمی‌کنند؛ افت تحصیلی و طولانی شدن دوره از سال‌ها پیش یکی از مسائلی است که دانشگاه‌ها با آن روبرو بوده‌اند. حقیقت آن است که تحصیل تعداد قابل توجهی از دانشجویان بنا به دلایل مختلف در موعد مقرر به پایان نمی‌رسد و این دسته از دانشجویان به اصطلاح دچار ماندگاری^۱ می‌شوند که در نهایت برای به پایان رساندن تحصیل و فارغ‌التحصیلی، اقدام به افزایش سنوات می‌نمایند.

بررسی‌ها نشان از آن دارد که هر ساله تعداد قابل توجهی از دانشجویان مقطع کارشناسی بنا به دلایل متعدد و عمدتاً خاص، نمی‌توانند در مدت مجاز تحصیل (۸ نیم‌سال اصلی و ۲ نیم‌سال ارفاقی براساس ماده ۹ آیین‌نامه آموزشی کارشناسی سال ۱۳۹۷) تعیین شده از سوی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری دانش‌آموخته شوند و برای اتمام آن دوره، ملزم به ارائه درخواست به کمیسیون بررسی موارد خاص دانشگاه، جهت دریافت اخذ مجوز ادامه تحصیل می‌باشند. به این دسته از دانشجویان که در بازه زمانی ۱۰ نیم‌سال نمی‌توانند تحصیل خود را به پایان برسانند و ادامه تحصیل آنان منوط به موافقت کمیسیون بررسی موارد خاص است، دانشجوی «مشمول کمیسیون موارد خاص»^۲ یا دانشجوی «سنواتی»^۳ گفته می‌شود. توضیح بیشتر اینکه «موارد خاص»^۳ به وضعیت دانشجویانی اطلاق می‌شود که جریان تحصیل آنان بنا به عللی خارج از اراده و اختیار آن‌ها و در زمان تحصیل سبب بروز مشکلات تحصیلی گردیده و با مقررات و آیین‌نامه‌های مربوطه قابل رفع نمی‌باشد (Ministry of

¹ Persistence

² Subject to the commission of special cases

³ Special cases

(Science, 2019). مسأله ماندگاری نه تنها برای دانشجویان، بلکه برای دانشگاه‌ها نیز مشکل‌آفرین است؛ چرا که طولانی شدن دوره تحصیل دانشجویان دوره‌ی کارشناسی، نیازمند امکانات، فضا و تجهیزات بیشتر است و فراهم نمودن آن‌ها ممکن است در توان دانشگاه‌ها نباشد (Ahangaran, 1998).

به دیگر سخن، افزایش دوران تحصیل دانشجویان و ماندگاری آن‌ها در دانشگاه‌ها به معنای نیاز آن‌ها به امکانات تحصیلی و رفاهی است و بار فراهم نمودن امکانات یادشده بر دوش دانشگاه‌ها است. بدین ترتیب، دانشگاه‌ها برای جلوگیری از بروز مشکلات بعدی و از جمله مشکلات مالی، باید به موضوع ماندگاری دانشجویان ورود پیدا کنند و به صورت جدی به آسیب‌شناسی آن مشکل بپردازند و برای رفع آن سیاست‌گذاری نمایند؛ زیرا ماندگاری دانشجویان در عین اینکه به تحمیل هزینه مضاعف به دانشگاه می‌انجامد، تأخیر در ورود به بازار کار را نیز به دنبال خواهد داشت و از هر زاویه به آن نگاه شود به عنوان معضلی مهم مطرح است. لذا علی‌رغم شکاف‌های مختلفی که در اشتغال‌پذیری دانش‌آموختگان وجود دارد، ضرورت دارد که به مسئله تعامل بین دانشگاه و صنعت توجه ویژه‌ای شود (Farang et al., 2022). همچنین تزیق دانشجویان از دانشگاه‌ها به صنعت نیز باید با سرعت و کیفیت مناسب صورت بگیرد تا جامعه و دولت به طور ویژه، با توجه به هزینه‌هایی که برای تحصیل آن‌ها متحمل شده، بتواند از این نیروها برای حل مسائل خود و بهبود کیفیت زندگی استفاده کند. حل این مشکلات و مسائل در وهله اول نیازمند شناخت دقیق مسأله و عوامل ایجادکننده آن است تا به صورت ریشه‌ای برای حل آن‌ها برنامه‌ریزی شود. بنابراین، شناسایی عوامل اثرگذار بر ماندگاری دانشجویان اهمیت و ضرورت می‌یابد. افزایش سنوات تحصیلی دانشجویان و عدم موفقیت وی در اتمام تحصیل در مدت مجاز، زمینه‌ساز مشکلات فردی و اجتماعی دانشجویان و از جمله باعث اتلاف وقت و بیشتر شدن هزینه‌های جاری دانشگاه می‌گردد. به منظور پیشگیری از این عوارض ناخواسته و در اکثر موارد غیرقابل جبران، سیستم آموزشی ملزم است عوامل ماندگاری و طولانی شدن تحصیل را شناسایی و با بسترسازی مناسب، موجب تقویت و ارتقای وضع تحصیلی دانشجویان و بهبود فرایند یاددهی و یادگیری شود.

حل مشکل مورد بحث در گرو شناخت دقیق مسأله و عوامل شکل‌گیری و بسترهای مرتبط با آن است که صرفاً با مطالعات دقیق علمی و ارائه راهکارهای مناسب حاصل می‌شود. بنابراین شناسایی دلایل ماندگاری دانشجویان از اهمیت بالایی برخوردار است و برای برنامه‌ریزان دانشگاه بسیار ضرورت دارد. به منظور پیشگیری از چالش یادشده - که در اکثر موارد مشکلات غیرقابل جبرانی به بار می‌آورد - سیستم آموزشی دانشگاه باید علل ماندگاری و طولانی شدن تحصیل را شناسایی نماید و بکوشد ضمن حذف مسائل دخیل در به درازا کشیدن تحصیل دانشجویان، بسترسازی مناسبی ایجاد نماید تا دانشجویان در همان هشت نیم‌سال آموزشی مقرر دانش‌آموخته شوند.

از سوی دیگر، یکی از شاخصه‌های مهم دانشگاه پیشرو و با کیفیت، این است که دانشجویان در موعد مقرر از آن دانش‌آموخته شوند و مطابق برنامه‌ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - که در سطح بالاتر وظیفه ارائه تخصص لازم به دانشجویان و جهت‌دهی نیروی انسانی را بر عهده دارد - دانش‌آموخته‌ی آن در موعد مقرر وارد چرخه رقابتی بازار کار و اشتغال شوند. در همان حال دانش‌آموخته نشدن در موعد مقرر و به درازا کشیده شدن مدت زمان تحصیل یک دانشجوی به‌ویژه دانشجوی مقطع کارشناسی پیوسته¹، به‌عنوان یکی از چالش‌های مهم آموزشی به شکل خاص و یکی از چالش‌های مهم دانشگاه به شکل کلی مطرح بوده و هست.

حال با عنایت به این مسأله که یکی از وظایف مهم مدیریت امور آموزشی دانشگاه کاشان مطابق با برنامه راهبردی ابلاغی دانشگاه «کاهش میانگین ماندگاری دانشجویان» است؛ ضرورت دارد پژوهشی در این خصوص ارائه و مورد تحلیل و ارزیابی قرار گیرد. لذا بر اساس آنچه گفته شد پژوهندگان سعی دارند به واکاوی تجارب و ادراکات زیسته‌ی دانشجویان و معنای ذهنی آن‌ها نسبت به پدیده ماندگاری و دلایل افزایش سنوات تحصیلی مقطع یاد شده بپردازند و نتیجه تحقیق را فرا دید متولیان امر قرار دهند.

¹ Continuing undergraduate course

پیشینه پژوهش

بررسی ادبیات و سوابق موضوع پژوهش، یکی از مراحل لازم در تحقیق است که باعث جلوگیری از دوباره‌کاری و اتلاف وقت می‌شود. در جدول ۱، مجموعه‌ی تحقیقات داخلی و خارجی که به نوعی با موضوع پژوهش حاضر مرتبط می‌باشد، ذکر می‌گردد.

جدول ۱

پیشینه داخلی و خارجی پژوهش

پژوهشگران/سال	عنوان پژوهش	یافته‌های پژوهش
(Glogowska et al., 2007)	بمانم یا ترک تحصیل کنیم؟ مطالعه‌ای بر عوامل مؤثر در تصمیم دانشجویان برای ترک تحصیل زودهنگام	بر اساس یافته‌ها، عوامل مربوط به ترک تحصیل یا ماندگاری دانشجویان عبارت است از: ۱- چالش زندگی آکادمیک ۲- سنگینی وظایف یک دانشجو ۳- فشار مالی و اقتصادی ۴- عدم حمایت ۵- تجربه‌ی اولیه‌ی منفی ۶- بیماری. به علاوه، قاطعیت (عزم راسخ) و تعهد دانشجو به شغل موردنظر (پرستاری)، حمایت غیررسمی از سوی خانواده و دوستان و حمایت رسمی از سوی دانشگاه به ماندگاری دانشجو کمک می‌کند.
(Zulu, 2008)	مطالعه اکتشافی دانشجویان سال اولی کالج دانشگاه مخصوص سیاه‌پوستان در آفریقای جنوبی: تجربیات تحصیلی، موفقیت و شکست آن‌ها	نتایج نشان داد موفقیت تحصیلی این گروه از دانشجویان تحت تأثیر میزان حضورشان در کلاس، انجام‌دادن و تحویل به موقع تکالیف و شرکت در کار و بحث گروهی است. شکست تحصیلی تحت تأثیر عواملی چون تأخیر در تحویل تکالیف، عدم توانایی در پرسش سؤالات خود و ضعف در برقراری ارتباط بود.
(Janzadeh, 2011)	بررسی عوامل اثرگذار بر افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی: تحلیلی بر پرونده‌های کمیسیون موارد خاص و نظرات معاونان دانشجویی	نتایج نشان داد مشکلات خانوادگی و اقتصادی بالاترین علل افت تحصیلی دانشجویان و سپس علت‌های بیماری روحی و جسمی دانشجو و بیماری افراد خانواده، ازدواج، مشکلات ناشی از کار و تحصیل هم‌زمان، سرپرستی خانواده توسط دانشجو، دوری راه بیشترین عوامل عمده افت تحصیلی دانشجویان مشروط محسوب می‌شوند. همچنین بالاترین عوامل مؤثر فردی بر افت تحصیلی دانشجویان به ترتیب: انگیزه و هدف دانشجو، امکانات و تجهیزات آموزشی دانشگاه، روش مطالعه، شرایط عاطفی و سازش ناپافتگی دانشجو با محیط آموزشی می‌باشد.
(Koochi Nasrabadi et al., 2013)	تبیین نقش عوامل سازمانی در افت تحصیلی دانشجویان و راهکارهای کنترل و کاهش آن (مطالعه موردی: دانشگاه کاشان)	بر اساس یافته‌های این پژوهش، انعطاف‌ناپذیری، ادراک ناکارآمدی از رشته، نداشتن سازگاری با محیط جدید، خصوصیات ارزشیابی‌ها و غلبه دروس نظری از عوامل سازمانی مؤثر در افت تحصیلی دانشجویان می‌باشد. نسبت استاد به دانشجو، فراغت و دسترسی به امکانات فراغتی، بافت جامعه محلی دانشگاه به‌عنوان سه عامل مداخله‌گر نیز در این راهبردها مشخص شد. همچنین هسته‌ی تأثیرگذار بر افت تحصیلی دانشجویان، فقدان مشارکت در محیط یادگیری است.
(Gitto et al., 2016)	ترک تحصیل دانشگاهی در ایتالیا: آیا زنجیره تأمین و پشتیبانی باعث به وجود آمدن بخشی از این مشکل است؟	یافته‌ها حاکی از آن است نسبت تعداد اساتید به تعداد دانشجویان تازه ثبت‌نام کرده به‌طور معکوس و معنادار با ترک تحصیل همبستگی دارد و میزان ترک تحصیل از پیشینه‌ی دانشجو تأثیر می‌پذیرد. دانشجویان که در مسافتی دور از دانشگاه زندگی می‌کنند و احتمالاً هزینه‌های بیشتری را نیز متحمل می‌شوند، انگیزه‌ی کمتری برای تحصیل دارند. نتایج نشان داد دانشجویان با تمایل بدبینی گرایش بیشتری به ترک تحصیل داشتند. دیگر متغیرها به‌طور معناداری با بدبینی همبستگی داشتند اما پیش‌بینی‌کننده‌ی ترک تحصیل نبودند. همچنین دانشجویانی که شفافیت و ترمیم هیجانی پایین‌تر و نشخوار فکری افسردگی بالاتر دارند دارای انتظارات بدبینی هستند و احتمال ترک تحصیل بیشتری دارند.
(Roso-Bas et al., 2016)	متغیرهای عاطفی، ترک تحصیل و عملکرد دانشگاهی در دانشجویان پرستاری اسپانیایی	در این مطالعه موقعیت‌هایی که یک استاد دانشگاه به دانشجوی خود بازخورد منفی می‌دهد توصیف شده بود و به شرکت‌کنندگان گفته شد خودشان را به‌جای دانشجوی توصیف‌شده در متن بگذارند. اثرات مهم و تعاملات معنادار شناسایی شد. علاوه بر آن،
(Hansen & Mendzheritskaya, 2017)	چگونه اظهار احساسات استادان دانشگاه بر احساسات، شکست و گرایش‌های رفتاری	

- دانشجویان در آلمان، روسیه و ایالات متحده تأثیر می‌گذارد.
- (Cheraghi, 2018) بررسی علل و عوامل افت تحصیلی در دانشجویان دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز
- (Taghvaeinei, 2018) تأثیر آموزش راهبردهای فراشناختی بر کمک‌طلبی و تعلل‌ورزی تحصیلی دانشجویان مشروطی
- (Changaei et al., 2019) موفقیت یا عدم موفقیت تحصیلی: یک مطالعه کیفی
- (Fadavi Roodsari et al., 2019) مدل شبکه‌بیزی¹ عوامل مرتبط با افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه تهران
- (Talebifar et al., 2023) عوامل موثر بر افت تحصیلی دانشجویان ارجاع شده به کمیسیون موارد خاص دانشگاه بیرجند
- (Pourmohammadi et al., 2020) افت تحصیلی دانشجویان رشته بهداشت دانشگاه علوم پزشکی سمنان
- (Fadavi Roodsari et al., 2019) ادراک دانشجویان و مدرسین از تحصیلات دانشگاهی و ارائه راهکار برای پیشگیری از افت تحصیلی دانشجویان
- (Ajjawi et al., 2020) توضیحات دانشجویان ماندگار دربارۀ شکست تحصیلی و پاسخ عاطفی دانشجویان به آن
- (Khadrlou, 2020) بررسی رابطه بین اعتیاد به نرم‌افزارهای پیام‌رسان اجتماعی و افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان
- (Wild & Schulze Heuling, 2020) ترک تحصیل و ابقای دانشجویان: تحلیل پیشینه رویداد در بین دانشجویان در آموزش عالی مشارکتی
- تأثیر فرهنگی جهانی انتقال عاطفی بین استاد و دانشجو مشاهده شد. به‌طور کلی، تعامل بافت فرهنگی و موقعیتی می‌تواند بر واکنش دانشجویان به احساساتی که استاد نشان می‌دهد تأثیر بگذارد و این احساسات می‌تواند شکل دهنده رفتار یادگیری آنان باشد. براساس نتایج به دست آمده از این مطالعه آموزش برنامه‌ریزی به دانشجویان، پیگیری علل و عوامل بی‌انگیزگی آن‌ها، امید درمانی و شناسایی به موقع و درمان آسیب‌های روانی دانشجویان در کاهش افت تحصیلی آن‌ها تأثیرگذار است. بر اساس یافته‌ها ارائه برنامه‌ی آموزشی، کمک‌طلبی (یعنی توانایی درخواست کمک از دیگر دانشجویان) را در دانشجویان بیشتر می‌کند و تعلل‌ورزی (یعنی تعویق انداختن شروع یا کامل کردن یک تکلیف) را کاهش می‌دهد و این مداخله آموزشی با اصلاح عقاید زیربنایی دانشجویان نقش موثری در بهبود وضعیت تحصیلی دارد. یافته‌ها نشان داد عواملی چون مشکلات آموزشی (تعاملات دانشجو و استاد، روش تدریس و ارزشیابی استاد، ...)، مشکلات انگیزشی (اثرات منفی دوستان و همکلاسی‌ها)، مشکلات خانوادگی (مثل مشکلات مالی و خاص خانواده و حمایت نشدن توسط اعضای خانواده) و مشکلات فردی (فقدان علاقه و اطلاعات، بی‌هدفی، تجارب ناموفق ...) باعث شکست تحصیلی و مشروط شدن دانشجویان ناموفق می‌شود. پژوهشگران این تحقیق با سنجش افت تحصیلی دانشجویان، به این نتیجه رسیدند که کلیه عوامل پرسشنامه در وقوع افت تحصیلی مؤثر بودند و تنها عاملی که هم با تأثیر بر سایر عوامل و هم بطور مستقیم بر وقوع افت تحصیلی تأثیر داشت، عوامل فردی بود. بر اساس یافته‌های این پژوهش، مهم‌ترین علل تأثیرگذار بر مشروطی از نظر دانشجویان سه گروه عمده عوامل خانوادگی، دانشگاهی و فردی می‌باشد. همچنین در میان عوامل خانوادگی، وضعیت اجتماعی و مالی نامناسب و در میان عوامل دانشگاهی، ناتوانایی در برقراری ارتباط استادان و قوانین آموزشی، نامناسب بودن نظارت و ارزشیابی استادان و در میان عوامل فردی، نداشتن مدیریت زمان، ناتوانایی در مدیریت عاطفه و نبود آگاهی و شناخت، با بیشترین تکرار و اهمیت، از موثرترین عوامل بودند. نتایج نشان داد دانشجویان دختر در رشته بهداشت عمومی با میانگین سنی بیشتر بالاترین مقدار افت تحصیلی را دارند؛ عواملی چون متاهل بودن، ایجاد وقفه تحصیلی و دوری از دانشگاه، پیشینه تحصیلی ضعیف، پایین بودن معدل دیپلم، دور بودن از خانواده، عدم حضور فیزیکی در کلاس‌ها و نداشتن تمرکز و دقت موجب افت تحصیلی بیشتر می‌گردد. نتایج پژوهش نشان داد هدف از تحصیلات دانشگاهی در اکثریت دانشجویان، ارتقای آینده شغلی و دستیابی به شغل مناسب است و دورنمای آینده شغلی مطلوب، نقش اساسی در کاهش افت تحصیلی آن‌ها ایفا می‌کند. همچنین ساختار اقتصادی موجود در جامعه، نبود امکانات شغلی و سرمایه موجب افزایش بی‌انگیزگی آنان شده است. نتایج نشان می‌دهد که شکست تحصیلی احتمال افت تحصیلی را افزایش می‌دهد و منجر به احساسات منفی شدید در دانشجو می‌شوند. دانشجویانی که در یکی از واحدهای درسی خود شکست خوردند، شکست تحصیلی را به ترکیبی از عوامل شخصی، موقعیتی و نهادی نسبت می‌دهند. نتایج مطالعه نشان داد بین اعتیاد به پیام‌رسان‌های اجتماعی و افت تحصیلی دانشجویان رابطه معنادار وجود دارد. لذا جدا از تأثیرات مثبت پیام‌رسان‌های اجتماعی از جمله دسترسی هم‌زمان و انتقال سریع اطلاعات به افراد، استفاده بیش از حد آن موجب اتلاف وقت و افت تحصیلی دانشجویان می‌گردد. یافته‌های پژوهش حاکی از تأثیر مثبت مهارت‌های شناختی بر فارغ‌التحصیلی به موقع است. همچنین خودآگاهی بر ترک تحصیل تأثیر می‌گذارد. به این طریق از آنجایی که افراد خودآگاه دارای برنامه‌ریزی هستند در صورتی که برنامه درسی‌شان مطابق برنامه

¹ مدل شبکه‌بیزی از جمله روش‌های داده‌کاوی پیش‌بینی کننده است.

پیش‌نبرد زودتر از دیگران ترک تحصیل می‌کنند. شرایط اقتصادی نیز بر این امر تأثیر مثبتی داشت. لیکن شرایط فرهنگی (داشتن والدین با مدرک دانشگاهی) تأثیر مثبتی بر ترک تحصیل نداشت.

نتایج نشانگر یک روند منفی در افت تحصیلی و ترک تحصیل در میان دانشجویان پرستاری بود. همچنین با وجود این که میانگین در سازگاری تحصیلی و عملکرد تحصیلی مناسب بود، روند عدم موفقیت تحصیلی و ترک تحصیل در بین دانشجویان پرستاری و شیوع نسبی علائم افسردگی در نتایج مشاهده می‌شد.

(Oliveira Silva et al., 2021) مطالعه مقطعی از عملکرد تحصیلی، سازگاری و سلامت روانی دانشجویان پرستاری

با وجود آن که تحقیقات متعددی در مورد ترک تحصیل، شکست تحصیلی و افت تحصیلی انجام گرفته است، اما تا آن جا که محقق مسأله را مورد جستجو قرار داده است؛ خلاء موضوع بررسی تجارب زیسته دانشجویان مقطع کارشناسی مشمول کمیسیون موارد خاص، از پدیده ماندگاری احساس می‌شود. لذا محققان درصدد پاسخ به این سوال‌اند: که ادراکات و تجارب زیسته دانشجویان کارشناسی مشمول کمیسیون موارد خاص نسبت به پدیده ماندگاری و دلایل افزایش سنوات تحصیلی چگونه است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر، از نوع کاربردی و به لحاظ هدف از نوع کیفی است. با توجه به ماهیت موضوع پژوهش، از ابزار مصاحبه نیمه‌ساختاریافته^۱ (عمیق)، جهت گردآوری داده‌ها از دانشجویان استفاده شد. سوال و راهنمای مصاحبه نیز، با نظر متخصصین آگاه به موضوع، به منظور انجام مصاحبه با دانشجویان طی چند مرحله طراحی و تنظیم گردید. جامعه آماری این پژوهش، شامل کلیه دانشجویان زن و مرد مقطع کارشناسی دانشگاه دولتی کاشان است؛ که تعداد آن‌ها در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ برابر با ۶۲۹۵ نفر بوده است. از این تعداد ۴۳۴۳ نفر در دوره روزانه، ۱۲۵۴ نفر در دوره شبانه و ۶۹۸ نفر در دوره مجازی مشغول به تحصیل بودند. تعداد دانشجویان زن برابر با ۳۵۳۴ نفر و تعداد دانشجویان مرد ۲۷۶۱ نفر بوده است.

به منظور انتخاب شرکت‌کنندگان-که جهت دریافت مجوز ادامه تحصیل، مشمول مراجعه به کمیسیون بررسی موارد خاص دانشگاه کاشان شدند- از روش هدفمند (قضاوتی)^۲ استفاده گردید. نمونه‌گیری هدفمند، انتخاب آگاهانه شرکت‌کنندگان خاص توسط پژوهشگر می‌باشد. در این روش شرکت‌کنندگانی توسط پژوهشگر دست‌چین و برگزیده می‌شوند که به صورت مشخص دارای ویژگی یا پدیده مورد نظر می‌باشند و یا غنی از اطلاعات در موردی خاص هستند (Jalali, 2013).

فرآیند مصاحبه با دانشجویان با ۲۱ نفر به اشباع رسید، یعنی اطلاعات جدیدی حاصل نشد اما جهت اطمینان از اشباع با دو نفر دیگر دانشجویان ادامه یافت. بنابراین در مجموع مصاحبه‌ها با ۲۳ نفر خاتمه یافت. از مجموع دانشجویان مورد مطالعه (۲۳ نفر)، ۹ نفر زن (۳۹/۱۳٪) و ۱۴ نفر مرد (۶۰/۸۶٪) بودند و از میان آن‌ها، ۶ نفر در دوره شبانه (۲۶/۰۸٪) و ۱۷ نفر در دوره روزانه (۷۳/۹۱٪) تحصیل می‌کردند که وضعیت سکونت ۱۳ نفر از دانشجویان بومی (۵۶/۵۲٪) و ۱۰ نفر غیربومی (۴۳/۴۷٪) بوده است.

به منظور تضمین اعتبار و اعتماد تحقیق حاضر از چهار ملاک قابلیت اعتبار، قابلیت انتقال پذیری، قابلیت اطمینان و تأییدپذیری در تئوری مطرح‌شده به وسیله (Guba & Lincoln, 1989) جهت موثق بودن یافته‌ها و بررسی صحت علمی تحقیق، استفاده شد. برای تضمین قابلیت اعتبار، متن‌های مصاحبه طی چندین مرحله مورد بازنگری و بررسی قرار گرفت و مصاحبه‌ها پس از پیاده‌سازی به صورت متن نزد مصاحبه‌شوندگان ارسال شد که پس از بازبینی درستی یافته‌ها توسط ایشان تأیید گردد و در صورت لزوم تصحیح و تکمیل شد. جهت افزایش

¹ Semi-Structured Interview

² Judgmental

قابلیت انتقال به موقعیت‌های مشابه، مصاحبه‌شوندگان از هر دو جنس (زن و مرد) در رشته‌های متفاوت و دوره‌های تحصیلی روزانه و شبانه با در نظر گرفتن بومی و غیربومی بودن انتخاب شدند. همچنین برای تضمین اطمینان، مراحل مربوط به کدگذاری داده‌ها و نحوه تصمیم‌گیری در فرآیند حذف و ادغام کدها طی چندین مرحله رفت و برگشت جهت برطرف ساختن نواقص کار، در اختیار چند متخصص قرار گرفت. این امر موجب حذف کدهای نامناسب و تکراری و ادغام برخی از کدها با یکدیگر شد. در پژوهش حاضر جهت تأییدپذیری، تمامی یافته‌های پژوهش و چگونگی تحلیل و تفسیر به صورت مستند ثبت شده است و پژوهشگر سعی کرده است از هرگونه تعصب و سوگیری و تأثیر پیش‌فرض‌ها در فرایند پژوهش خودداری نماید.

جهت تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌هایی که با دانشجویان انجام گرفت از روش کیفی- استقرایی تحلیل موضوعی یا تماتیک^۱، استفاده شد که از فرایند کدگذاری مرحله‌مند «باز، محوری و انتخابی» (Corbin & Strauss, 1990) تشکیل شده است. در واقع، طی فرایند کدگذاری، داده‌ها خرد و مفهوم پردازی می‌گردند و دوباره با روش جدید، به یکدیگر متصل می‌شوند. که در ادامه به توضیح فرایند مذکور پرداخته می‌شود.

الف) کدگذاری باز: پس از پیاده‌سازی تمامی جملات حاصل از مصاحبه با دانشجویان، نکات کلیدی و گفته‌های اساسی متن، برجسته و گفته‌های نامربوط و حاشیه‌ای، در نظر گرفته نشد. تا گفته‌های تازه و غیرتکراری از دل متن پیاده شده، استخراج گردد. پس از اطمینان از مراحل قبلی، به هر کدام از داده‌ها، عنوان مرتبط و مناسبی اختصاص یافت که نشانگر آن پدیده باشد. در مرحله اول تعداد این کدها ۲۴۱ عدد بود که پس از ادغام تعدادی از کدهای بدست آمده و حذف موارد تکراری، ۲۳۶ کد بدست آمد و در مرحله بعد به موجب ادغام تعداد دیگری از داده‌ها، ۲۱۳ کد باقی ماند. البته به علت رفت و برگشتی بودن این مراحل نزد محقق و متخصصین، مجدداً تعدادی از کدها ادغام و یا حتی حذف شدند که در نهایت ۱۹۹ کد باز باقی ماند.

ب) کدگذاری محوری: در این کدگذاری، چند مورد از کدهای حاصل از مرحله‌ی قبل که با یکدیگر مرتبط بودند، در محوری کلی‌تر، قرار گرفتند و برای آن‌ها عنوانی مناسب مشخص شد که دربرگیرنده‌ی تمام کدهای آن دسته باشد. در ابتدا تعداد کدهای محوری استخراج شده، ۴۰ عدد بود که پس از ادغام تعدادی از کدهای بدست آمده و حذف موارد تکراری، تعداد کدهای محوری به عدد ۳۵ رسید.

ج) کدگذاری انتخابی: در طی عمل کدگذاری انتخابی، ابتدا به یکپارچه‌سازی و خالص نمودن طبقات پرداخته شد سپس هر کدام از مقوله‌های محوری در دسته‌بندی جامع‌تر کدهای انتخابی قرار گرفتند. بنابراین، کدهای باز و محوری با یکدیگر ادغام و به سه دسته کلی تقسیم شد.

لازم به ذکر است در طی فرایند جمع‌آوری داده‌ها از طریق انجام مصاحبه با دانشجویان، ملاحظات اخلاقی هم‌چون آگاهی دادن به مصاحبه‌شوندگان در خصوص هدف تحقیق، در نظر گرفتن حق انتخاب و رضایت آگاهانه دانشجویان برای شرکت در مصاحبه، تعیین زمان انجام مصاحبه طبق نظر مصاحبه‌شوندگان، اخذ اجازه جهت ضبط کردن صدای مصاحبه‌شوندگان رعایت شد.

یافته‌ها

حال با توجه به مصاحبه‌های انجام شده، به بررسی سوال پژوهش پرداخته می‌شود:

کدهای اولیه پس از حذف داده‌های تکراری و ادغام تعدادی از داده‌ها، به ۱۹۹ کد رسید. داده‌های حاصل از مصاحبه با دانشجویان پس از کدگذاری، در دسته‌بندی‌های کلی‌تری قرار داده شد و هر کدام از آن‌ها به یک محور تعلق گرفتند. آنگاه تعداد ۳۵ محور حاصل شده نیز در

¹ Thematic Analysis

داخل کدهای انتخابی جای گرفتند؛ بنابراین، سه هسته‌ی اصلی به نام عوامل فردی- خانوادگی (۴۸/۲۴ درصد و فراوانی ۶۳۷) با ۱۸ محور و ۹۶ کد باز، عوامل آموزشی- سازمانی (۳۹/۲۰ درصد و فراوانی ۴۱۰) دارای ۱۳ محور و با ۷۸ کد باز و عوامل اجتماعی- اقتصادی (۱۲/۵۶ درصد و فراوانی ۱۱۴) با ۴ محور و ۲۵ کد باز حاصل شد.

درصد فراوانی مربوط به عوامل ماندگاری تحصیلی از دیدگاه دانشجویان در **جدول ۲** خلاصه‌شده است.

جدول ۲

درصد و فراوانی عوامل ماندگاری از دیدگاه دانشجویان

کد انتخابی	تعداد کد محوری	تعداد کد باز	فراوانی	درصد
عوامل فردی- خانوادگی	۱۸	۹۶	۶۳۷	۴۸/۲۴
عوامل آموزشی- سازمانی	۱۳	۷۸	۴۱۰	۳۹/۲۰
عوامل اجتماعی- اقتصادی	۴	۲۵	۱۱۴	۱۲/۵۶
مجموع	۳۵	۱۹۹	۱۱۶۱	۱۰۰/۰۰

عوامل فردی- خانوادگی از دیدگاه دانشجویان، در قالب ۱۸ مقوله، تقسیم‌بندی شد که عبارتند از: ۱. ائتلاف فرصت‌یادگیری ۲. اولویت‌دهی نادرست ۳. بی‌رغبتی آموزشی ۴. چالش‌های خانوادگی ۵. چالش‌های روانشناختی ۶. دغدغه‌های شخصی ۷. ضعف حمایتی خانواده ۸. ضعف در کنترل احساسات ۹. ضعف در مهارت‌های مطالعه ۱۰. ضعف شخصیتی ۱۱. ضعف شناختی ۱۲. ضعف مدیریت زمانی ۱۳. عدم حضور در فعالیت‌های آموزشی ۱۴. کم‌کاری ۱۵. مشکلات جسمی ۱۶. مؤثرهای انگیزشی ۱۷. مؤثرهای زیستی ۱۸. نداشتن استعداد کافی. در ادامه به بررسی هریک از این مقوله‌ها پرداخته می‌شود:

۱) ائتلاف فرصت‌یادگیری: از دیدگاه اکثریت مصاحبه‌شوندگان ائتلاف فرصت‌یادگیری مربوط به عوامل فردی- خانوادگی از ۶/۴۴ درصد فراوانی برخوردار است که تعداد ۱۹ نفر از شرکت‌کنندگان ۴۱ بار آن را مطرح نموده‌اند. لذا بی‌شک وقت بزرگ‌ترین سرمایه‌گران‌بها برای دانشجویان است، که با استفاده بهینه از آن می‌توانند به کاهش ماندگاری و موفقیت بیشتر تحصیلی نائل شوند. این مقوله شامل کدهای باز ۱. استفاده افراطی از فضای مجازی ۲. بازی با گوشی یا کامپیوتر ۳. دورهمی و سرگرمی ۴. دیدن فیلم است.

۲) اولویت‌دهی نادرست: بنا بر اظهارات ۱۴ نفر از مصاحبه‌شوندگان اولویت‌دهی نادرست از جمله مقوله‌های مربوط به عوامل فردی- خانوادگی با ۸/۹۵ درصد و ۵۷ بار فراوانی می‌باشد. این مقوله مشتمل بر زیرمقوله‌ی ۱. اشتغال به کار ۲. اهداف غیردرسی ۳. تمایل به کسب تجربه کاری ۴. خستگی ناشی از فعالیت‌های غیردرسی ۵. شرکت در کانون علمی، ورزشی یا فوق‌برنامه ۶. فراگیری و آموزش غیردرسی است. با مروری دوباره، نتایج حاکی از آن است که در بین تمام کدهای باز، زیرمقوله‌ی اشتغال به کار با ۵/۰۲ درصد و ۳۲ بار فراوانی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که در نظام‌های آموزش عالی باید بیشتر بدان توجه شود.

۳) بی‌رغبتی آموزشی: این مقوله در میان سایر مقوله‌ها مربوط به عوامل فردی- خانوادگی از ۱/۸۸ درصد و ۱۲ بار فراوانی برخوردار است و از مجموع شرکت‌کنندگان ۱۰ نفر به آن اشاره داشتند و شامل کدهای باز ۱. عدم علاقه به دانشگاه ۲. عدم علاقه به رشته ۳. نداشتن مطالعه به دلیل عدم تمایل به بعضی دروس ۴. نداشتن مطالعه به دلیل عدم علاقه به مدرس است. که شایسته است علت بی‌علاقگی دانشجویان نسبت به مطالعه، به‌طور خاص شناسایی و برطرف شود.

(۴) چالش‌های خانوادگی: چالش‌های خانوادگی مربوط به عوامل فردی- خانوادگی از، ۴/۰۸ درصد فراوانی برخوردار است و ۱۱ نفر از شرکت‌کنندگان ۲۶ بار به آن اشاره داشتند و شامل کدهای باز ۱. تضاد فکری دانشجو با خانواده ۲. جدایی والدین ۳. فوت اعضای خانواده ۴. کشمکش و نزاع در خانواده ۵. مشکلات خانواده دانشجو است. از آنجا که خانواده، یک محیط مساعد برای رشد و یادگیری ایجاد می‌کند؛ مزایای داشتن یک خانواده‌ی سالم و منسجم غیر قابل انکار است.

(۵) چالش‌های روانشناختی: بیشترین فراوانی در میان کدهای محوری عوامل فردی- خانوادگی به مقوله‌ی چالش‌های روانشناختی با ۸۵ بار تکرار و ۱۳/۳۴ درصد فراوانی اختصاص دارد که توسط ۱۶ نفر از شرکت‌کنندگان مطرح شده است و شامل کدهای باز ۱. استرس شدید در کلاس بخاطر رویکرد سخت‌گیرانه و بی تفاوتی مدرس ۲. استرس و اضطراب حین امتحان ۳. بهم ریختگی روحی و روانی به علت پاس نکردن ۴. بیماری روحی و افسردگی خانواده ۵. بیماری روحی و افسردگی دانشجو ۶. فشار بالای روحی و روانی ۷. فقدان تمرکز در کلاس درس و مطالعه ۸. مصرف داروهای آرامبخش ۹. نداشتن استراحت خوب و خواب شب ۱۰. نداشتن تمرکز برای حل مشکلات ۱۱. وسواس فکری است که با توجه به اهمیت موارد مذکور باید راهکارهای مناسب برای روانکاو و بهبود وضعیت دانشجویان اتخاذ کرد.

(۶) دغدغه‌های شخصی: بنا بر اظهارات مصاحبه‌شوندگان، دغدغه‌های شخصی مربوط به عوامل فردی- خانوادگی از، ۷/۲۲ درصد فراوانی برخوردار است و ۴۶ بار توسط ۱۴ نفر از شرکت‌کنندگان مطرح شده است و شامل کدهای باز ۱. ازدواج در حین تحصیل ۲. چالش تشکیل زندگی ۳. درگیری ذهنی در کلاس و زندگی ۴. طلاق ۵. فرزندآوری ۶. کشمکش و نزاع با همسر ۷. مستقل شدن و زندگی متأهلی ۸. مشکلات شخصی دانشجو است.

(۷) ضعف حمایتی خانواده: ضعف حمایتی خانواده مربوط به عوامل فردی- خانوادگی با ۲۹ بار تکرار توسط ۶ نفر از شرکت‌کنندگان عنوان شده است و از ۴/۵۵ درصد فراوانی برخوردار است. کدهای باز این مقوله عبارتند از: ۱. انتظارات نابجا آموزشی والدین ۲. تضعیف روحیه و انگیزه توسط خانواده ۳. درک نشدن و واگذاری مسئولیت در منزل به دانشجو ۴. عدم توجه والدین نسبت به نیازهای روانشناختی دانشجو ۵. کم‌سوادی والدین. با توجه به موارد ذکر شده، حمایت واقعی از سوی خانواده زمانی صورت می‌گیرد که هم خانواده در امور مربوط به دانشگاه فرزندشان درگیر شده و هم دانشجو، خانواده را همراه و همیار خود بداند.

(۸) ضعف در کنترل احساسات: این مقوله در میان سایر مقوله‌ها مربوط به عوامل فردی- خانوادگی از، ۲/۸۳ درصد فراوانی برخوردار است و ۷ نفر از شرکت‌کنندگان ۱۸ بار آن را مطرح نموده‌اند و شامل کدهای باز ۱. برقراری روابط عاطفی با جنس مخالف ۲. شکست عشقی ۳. شکست عشقی دوست صمیمی است.

(۹) ضعف در مهارت‌های مطالعه: کمترین فراوانی در میان کدهای محوری عوامل فردی- خانوادگی به مقوله‌ی ضعف در مهارت‌های مطالعه با ۴ بار تکرار و ۰/۶۳ درصد فراوانی اختصاص دارد که فقط توسط ۴ نفر از شرکت‌کنندگان به آن اشاره شده است و شامل کدهای باز ۱. باور توانایی مطالعه بعضی دروس به صورت خودخوان ۲. شیوه نامناسب مطالعه ۳. عدم جزوه نویسی در کلاس است. دانشجویان باید تکنیک‌های مهارت‌های مطالعه را بیاموزند. زیرا عادت‌های مطلوب مطالعه ذاتی نیستند و از راه آموزش کسب می‌شود.

(۱۰) ضعف شخصیتی: ضعف شخصیتی مربوط به عوامل فردی- خانوادگی از، ۵/۴۹ درصد فراوانی برخوردار است. تعداد ۱۳ نفر از شرکت‌کنندگان ۳۵ بار آن را مطرح نموده‌اند. کدهای باز این مقوله شامل ۱. احساس حقارت و خودکم بینی ۲. اعتماد به نفس کاذب ۳. بی‌هدفی ۴. خودسر و لجوج بودن ۵. غفلت و عدم نگرانی برای اتمام تحصیل ۶. کمبود اعتماد به نفس است. که به نظر می‌رسد ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان در وضعیت تحصیلی آن‌ها نقش مؤثر دارد.

- (۱۱) ضعف شناختی:** بنا بر اظهارات ۱۵ نفر از مصاحبه‌شوندگان، ضعف شناختی از جمله مقوله‌های مربوط به عوامل فردی- خانوادگی با ۵/۱۸ درصد و ۳۳ بار فراوانی می‌باشد و شامل کدهای باز ۱. عدم اطلاع از برنامه حضور اساتید ۲. عدم اطلاع از قوانین آموزشی ۳. عدم اطلاع از منبع امتحان به علت غیبت کلاسی ۴. عدم آشنایی اولیه هنگام انتخاب رشته ۵. عدم آشنایی با محیط و بخش‌های دانشگاه ۶. متفاوت بودن جو دانشگاه با مدرسه است. بنابراین دانشگاه می‌تواند با آگاهی و اطلاع‌رسانی مطلوب به دانشجویان در این زمینه شرایط لازم را فراهم آورد.
- (۱۲) ضعف مدیریت زمانی:** ضعف مدیریت زمانی مربوط به عوامل فردی- خانوادگی با ۲۷ بار تکرار توسط ۱۱ نفر از شرکت‌کنندگان بیان شده است و از ۴/۲۴ درصد فراوانی برخوردار است. و شامل کدهای باز ۱. تأخیر در انجام نظام وظیفه ۲. عدم برنامه‌ریزی برای مطالعه ۳. کمبود وقت برای مطالعه است.
- (۱۳) عدم حضور در فعالیت‌های آموزشی:** عدم حضور در فعالیت‌های آموزشی مربوط به عوامل فردی- خانوادگی توسط ۱۸ نفر از مصاحبه‌شوندگان با ۴۱ بار تکرار و ۶/۴۴ درصد فراوانی بیان شده است. این مقوله مشتمل بر زیرمقوله‌های: ۱. عدم حضور در امتحان ۲. عدم حضور در دانشگاه ۳. عدم حضور در کلاس ۴. عدم مراجعه به دانشگاه به علت پاس نکردن دروس است. با توجه به دیدگاه اکثریت مصاحبه‌شوندگان به نظر می‌رسد حضور دانشجویان در دانشگاه و کلاس به عنوان یکی از شاخص‌های مهم، مورد کم‌توجهی یا غفلت قرار گرفته است.
- (۱۴) کم‌کاری:** کم‌کاری با بیشترین فراوانی بعد از چالش روانشناختی در میان کدهای محوری عوامل فردی- خانوادگی با ۱۰/۶۸ درصد فراوانی قرار گرفته است. این مقوله توسط ۱۸ نفر از شرکت‌کنندگان، ۶۸ بار نقل شده است و شامل کدهای باز ۱. استراحت کردن و زیاد خوابیدن ۲. انجام ندادن تمرین و تکالیف درسی ۳. تنبلی و اهمال‌کاری ۴. حذف پزشکی به دلیل تمارض به داشتن بیماری ۵. عدم برنامه‌ریزی و تلاش مضاعف برای گذراندن دروس مردودی ۶. کپی کردن جواب تکالیف از دیگران ۷. نبود مطالعه در طول نیم‌سال ۸. نخواندن کلیه منابع درس موقع امتحان است. با توجه به اظهارات عده زیادی از مصاحبه‌شوندگان، ارائه راهکار عملی و پیشنهادات سازنده جهت رفع موارد مربوطه باید در اولویت قرار گرفته شود.
- (۱۵) مشکلات جسمی:** این مقوله در میان سایر مقوله‌ها مربوط به عوامل فردی- خانوادگی از، ۲/۰۴ درصد فراوانی برخوردار است و ۱۰ نفر از شرکت‌کنندگان ۱۳ بار به آن اشاره داشتند و شامل کدهای باز ۱. بیماری به علت استرس ناشی از امتحان ۲. بیماری جسمی دانشجو ۳. بیماری جسمی والدین ۴. غیبت امتحانی به علت بیماری است.
- (۱۶) مؤثرهای انگیزشی:** از دیدگاه اکثریت مصاحبه‌شوندگان مؤثرهای انگیزشی مربوط به عوامل فردی- خانوادگی با ۵۴ بار تکرار و ۸/۴۸ درصد فراوانی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و فقط ۲ نفر از شرکت‌کنندگان به آن اشاره نداشتند. کاهش تمایل و علاقه به درس خواندن در میان کدهای باز، بعد از اشتغال به کار دارای بیشترین فراوانی می‌باشد که لازم است با آگاهی از راه‌های افزایش انگیزه و نهایت استفاده از آن‌ها در این زمینه اقدام شود. این مقوله مشتمل بر زیرمقوله‌های: ۱. بی‌انگیزگی به دلیل سطح بالا کلاس ۲. بی‌انگیزگی به دلیل سطح پایین کلاس ۳. بی‌حوصلگی و ظرفیت ذهنی پایین جهت مطالعه ۴. عدم مطالعه به دلیل تکراری بودن مطالب ترم یک ۵. فقدان انگیزه برای درس خواندن ۶. کاهش تمایل و علاقه به درس خواندن ۷. ناامیدی بخاطر مشکلات مالی است.
- (۱۷) مؤثرهای زیستی:** بنا بر اظهارات ۷ نفر از مصاحبه‌شوندگان مؤثرهای زیستی از جمله مقوله‌های مربوط به عوامل فردی- خانوادگی با ۱/۷۳ درصد و ۱۱ بار فراوانی می‌باشد. این مقوله در میان کدهای محوری بعد از ضعف در مهارت‌های مطالعه، کمترین فراوانی را دارد و شامل کدهای باز ۱. دوری محل سکونت تا دانشگاه ۲. غیربومی بودن و دوری از خانواده ۳. سکونت در منزل مجردی و مختلط است.

۱۸) نداشتن استعداد کافی: نداشتن استعداد کافی مربوط به عوامل فردی- خانوادگی توسط ۱۸ نفر از مصاحبه‌شوندگان با ۳۷ بار تکرار و ۵/۸۱ درصد فراوانی بیان شده است. کدهای باز این مقوله عبارتند از: ۱. تغییر موضوع پروژه ۲. تکرار دروس ۳. عدم موفقیت در انجام درس پروژه ۴. عدم یادگیری موقع تدریس ۵. فراموشی مطالب حین امتحان ۶. مردودی مکرر در یک درس ۷. مشکل در یادگیری دروس اثباتی و سرویسی است.

عوامل آموزشی-سازمانی از دیدگاه دانشجویان، در قالب ۱۳ مقوله، تقسیم‌بندی شد که عبارتند از: ۱. تعامل نامناسب مسئولین ذی ربط ۲. چالش فرایند انتخاب واحد ۳. رفتار نامتعارف مدرسان ۴. ضعف ارتباطی مدرسان ۵. ضعف برنامه درسی ۶. مؤثرهای محیطی ۷. ضعف در شیوه سنجش و ارزشیابی ۸. ضعف در مدیریت کلاس ۹. ضعف مهارتی در فرایند تدریس ۱۰. کمبود امکانات و تجهیزات ۱۱. محدودیت‌های مقرراتی ۱۲. مشکلات ساختاری ۱۳. مؤثرهای آموزشی.

در ادامه به بررسی هریک از این مقوله‌ها پرداخته می‌شود:

۱) تعامل نامناسب مسئولین ذی ربط: تعامل نامناسب مسئولین ذی ربط مربوط به عوامل آموزشی- سازمانی با ۵/۳۷ درصد و ۲۲ بار فراوانی می‌باشد، که ۱۲ نفر از شرکت‌کنندگان به آن اشاره کرده‌اند. این مقوله مشتمل بر زیرمقوله‌های ۱. برخورد نامناسب کارمندان ۲. راهنمایی نادرست توسط مسئولین مرتبط ۳. روابط خشک مسئولین در دانشکده ۴. عدم پاسخگویی تلفنی یا حضوری مسئولین مرتبط ۵. عدم حضور کارمند در محل کار ۶. عدم مساعدت و همکاری مسئولین مرتبط ۷. عدم همکاری مدیر گروه رشته است که بهبود تعاملات و افزایش مهارت‌های ارتباطی مسئولین باید مورد توجه قرار گیرد.

۲) چالش فرایند انتخاب واحد: بنا بر اظهارات ۱۰ نفر از مصاحبه‌شوندگان چالش فرایند انتخاب واحد با ۲۵ بار تکرار و ۶/۱۰ درصد فراوانی یکی از مقوله‌های مربوط به عوامل آموزشی- سازمانی می‌باشد و شامل کدهای باز ۱. بروز مشکلات حین انتخاب واحد ۲. توزیع نامناسب دروس در چارت رشته تحصیلی ۳. عدم اخذ درس به دلیل تضاد با رویکرد نری استاد ۴. نبود تنوع زمانی در اخذ درس ۵. نبود تنوع و اختیار در انتخاب مدرس ۶. نداشتن چارت ثابت رشته تحصیلی است.

۳) رفتار نامتعارف مدرسان: از دیدگاه اکثریت مصاحبه‌شوندگان مشکلات ناشی از رفتار نامتعارف مدرسان مربوط به عوامل آموزشی- سازمانی از، ۱۱/۴۶ درصد فراوانی برخوردار است و توسط ۱۶ نفر از شرکت‌کنندگان ۴۷ بار مطرح شده است که پیامدهای آن به لحاظ اخلاقی و حرفه‌ای شایسته تأمل‌اند. این مفهوم شامل کدهای باز ۱. بروز مشکل با همکلاسی‌ها به دلیل رفتار نادرست استاد ۲. رفتار مقابله‌ای مدرس نسبت به دانشجو ۳. رفتار و تعامل نامناسب و زنده مدرس ۴. رویکرد تحقیرآمیز مدرس نسبت به دانشجو ۵. رویکرد سخت‌گیرانه و افراطی مدرس ۶. کشمکش و نزاع بی‌مورد مدرس با دانشجو است.

۴) ضعف ارتباطی مدرسان: این مقوله مربوط به عوامل آموزشی- سازمانی از، ۷/۵۶ درصد و ۳۱ بار فراوانی برخوردار است و از مجموع شرکت‌کنندگان ۱۵ نفر به آن اشاره داشتند شامل کدهای باز ۱. بی‌توجهی مدرس به توانایی‌های فردی دانشجو ۲. شخصیت انعطاف‌ناپذیر مدرس ۳. ضعف تعامل به خاطر مشکل جسمی مدرس ۴. فاصله‌گذاری افراطی مدرس نسبت به دانشجو ۵. ناسازگاری فکری و ایدئولوژی بین استاد و دانشجو ۶. همراه و همدل نبودن مدرس در شرایط مختلف است.

۵) ضعف برنامه درسی: بیشترین فراوانی در میان کدهای محوری عوامل آموزشی- سازمانی به مقوله‌ی ضعف برنامه درسی با ۶۸ بار تکرار و ۱۶/۵۹ درصد فراوانی اختصاص دارد که توسط ۱۶ نفر از شرکت‌کنندگان مطرح شده است و شامل کدهای باز ۱. ثنوری بودن مطالب درسی ۲. عدم کارایی دروس عمومی ۳. غیرکاربردی بودن مطالب درسی ۴. کاربردی نبودن محتوای دروس کارگاهی ۵. کم‌توجهی به دروس

عملی ۶. کمیت زیاد منابع درسی ۷. کهنگی و روزآمد نبودن سرفصل دروس ۸. کیفیت پایین مطالب درسی ۹. منابع و محتوای نامناسب دروس است که انتخاب سرفصل و ارائه دروس کاربردی و مورد پسند دانشجویان از جمله نکته‌های قابل توجه دانشجویان است.

۶) مؤثرهای محیطی: ضعف حمایتی خانواده مربوط به عوامل فردی- خانوادگی با ۱۴ بار تکرار توسط ۹ نفر از شرکت‌کنندگان عنوان شده است و از ۳/۴۱ درصد فراوانی برخوردار است. کدهای باز این مقوله عبارتند از: ۱. شرایط و جو نامناسب خوابگاه و هم‌اتاقی ۲. فاصله زیاد خوابگاه تا دانشگاه ۳. نامناسب بودن فضای فیزیکی دانشکده است.

۷) ضعف در شیوه سنجش و ارزشیابی: ضعف در شیوه سنجش و ارزشیابی از عوامل آموزشی- سازمانی با بیشترین فراوانی در کدهای محوری بعد از ضعف برنامه درسی از عوامل آموزشی- سازمانی با ۱۳/۹۰ درصد فراوانی قرار گرفته است. این مقوله توسط ۱۹ نفر از شرکت‌کنندگان، ۵۷ بار نقل شده است. همچنین بعد از ارائه دروس و چیدمان پیش‌نیاز/هم‌نیاز تعداد شایان توجهی از مصاحبه‌شوندگان با ۱۹ بار تکرار و ۴/۶۳ درصد فراوانی درباره‌ی ناعادلانه بودن ارزشیابی به‌طور ویژه صحبت کرده‌اند. این مفهوم شامل کدهای باز ۱. ارزشیابی ناعادلانه ۲. فقدان چهارچوب علمی در طراحی و تصحیح پرسش‌های آزمون ۳. کم‌توجهی به تاثیر نمره برای آینده دانشجو ۴. محدود بودن زمان آزمون برای پاسخدهی به سوالات ۵. نامناسب بودن معیارهای نمره‌دهی ۶. نداشتن ارزشیابی مستمر و بسنده نمودن به ارزشیابی پایانی است.

۸) ضعف در مدیریت کلاس: عملکرد اساتید در مدیریت کلاس با یکدیگر متفاوت و گوناگون است. ۱۰ نفر از مصاحبه‌شوندگان عملکرد ضعیف اساتید در مدیریت کلاس را با ۲۰ بار تکرار و ۴/۸۸ درصد فراوانی به عنوان یکی دیگر از عوامل آموزشی- سازمانی عنوان کرده‌اند. این مقوله شامل کدهای باز ۱. اتلاف وقت کلاس ۲. آسان‌گیری مدرس و عدم الزام دانشجویان به پیگیری درس ۳. با نشاط نبودن کلاس ۴. تبعیض جنسیتی مدرس ۵. خشک بودن کلاس دروس عمومی ۶. عدم پاسخگویی مدرس به پرسش‌های دانشجو ۷. نداشتن ضوابط و مقررات کلاسی است.

۹) ضعف مهارتی در فرایند تدریس: بنا بر اظهارات ۱۵ نفر از مصاحبه‌شوندگان، ضعف مهارتی در فرایند تدریس مربوط به عوامل آموزشی- سازمانی از، ۸/۲۹ درصد فراوانی برخوردار است و ۳۴ بار توسط ۱۵ نفر از شرکت‌کنندگان مطرح شده است. این مقوله مشتمل بر زیرمقوله‌ی ۱. بهره‌نگرفتن از تجارب کاری و شخصی حین تدریس ۲. عدم ارائه تصویر درست از اهداف و کارایی دروس ۳. عدم ایجاد فضای رقابتی ۴. عدم بازخورد به تکالیف و حل تمرین ۵. عدم تناسب در میزان تکلیف و مدت زمان پاسخدهی ۶. کم‌دقتی مدرس در حل مسائل درسی ۷. کم‌سواد بودن علم مدرس ۸. نامناسب بودن روش تدریس و آموزش مدرس ۹. ندادن تکلیف و تمرین توسط مدرس است. لذا استفاده از ابزارهای گوناگون در بهبود تدریس و اصلاح نقاط ضعف تدریس از جمله موارد مهم و اساسی محسوب می‌شود.

۱۰) کمبود امکانت و تجهیزات: کمبود امکانت و تجهیزات با کمترین فراوانی در میان سایر کدهای محوری مربوط به عوامل آموزشی- سازمانی از، ۲/۹۳ درصد فراوانی برخوردار است که ۹ نفر از شرکت‌کنندگان ۱۲ بار در مورد آن صحبت کرده‌اند. کدهای باز این مقوله شامل ۱. راهنمایی نادرست مرکز مشاوره ۲. عدم برگزاری دوره‌های آموزشی فوق‌برنامه ۳. نبود زیرساخت لازم برای ضبط کلاسی‌های حضوری ۴. نداشتن مشاوره و راهنمای تحصیلی است.

۱۱) محدودیت‌های مقرراتی: تعداد شایان توجهی از مصاحبه‌شوندگان به محدودیت‌های مقرراتی از عوامل آموزشی- سازمانی، با ۸/۰۵ درصد و ۳۳ بار فراوانی اشاره نموده‌اند. که از مجموع شرکت‌کنندگان ۱۸ نفر آن را مطرح کرده‌اند و شامل کدهای باز ۱. ضعف در ارائه دروس و چیدمان پیش‌نیاز/هم‌نیاز ۲. مشکل نظام وظیفه و مسدود بودن پورتال دانشجو ۳. وجود محدودیت مشروطی برای انتخاب واحد ۴. وجود

مقررات غیبت سه شانزدهم است. همچنین در بین کدهای باز ضعف در ارائه دروس و چیدمان پیش نیاز/هم نیاز با ۲۲ بار تکرار و ۵/۳۷ درصد با بیشترین فراوانی از جمله مضمون‌های مورد تاکید و قابل ردیابی است.

۱۲) مشکلات ساختاری: این مقوله در میان سایر مقوله‌ها مربوط به عوامل آموزشی-سازمانی از، ۵/۱۲ درصد و ۲۱ بار فراوانی برخوردار است و ۹ نفر از شرکت‌کنندگان با دیدگاه‌های مختلف و پراکنده، به آن اشاره داشتند و شامل کدهای باز ۱. انباشت دانشجویی در کلاس دروس سرویسی ۲. بی‌توجهی مسئولین به ماندگاری دانشجو ۳. جو خاص بین اساتید در گروه آموزشی رشته ۴. سهولت در اخذ مجوز ادامه تحصیل از کمیسیون موارد خاص ۵. طولانی شدن فرایند اخذ مجوز از کمیسیون موارد خاص ۶. عدم جدیت مسئولین در اخراج دانشجو ۷. فقدان کانون‌ها و انجمن‌های علمی موثر در رشته است.

۱۳) مؤثرهای آموزشی: مشکلات ناشی از مؤثرهای آموزشی مربوط به عوامل آموزشی-سازمانی با ۲۶ بار تکرار توسط ۱۳ نفر از مصاحبه کنندگان عنوان شده است و از ۶/۳۴ درصد فراوانی برخوردار است. کدهای باز این مقوله عبارتند از: ۱. انتقالی/میهمانی ۲. آموزش مجازی در دوره کرونا ۳. تغییر رشته آموزشی ۴. فشردگی کلاس‌های درسی در ترم‌های اول است.

❖ عوامل اجتماعی-اقتصادی از دیدگاه دانشجویان، در قالب ۴ مقوله، تقسیم‌بندی شد که عبارتند از: ۱. زیرساخت نامناسب شغلی

۲. ضعف ارتباطی ۳. مؤثرهای منفی همسالان ۴. مؤثرهای مالی

در ادامه به بررسی هریک از این مقوله‌ها پرداخته می‌شود:

۱) زیرساخت نامناسب شغلی: زیرساخت نامناسب شغلی در میان سایر مقوله‌ها مربوط به عوامل اجتماعی-اقتصادی با کمترین فراوانی در کدهای محوری از، ۱۸/۴۲ درصد فراوانی برخوردار است و توسط ۹ نفر از شرکت‌کنندگان ۲۱ بار مطرح شده است و شامل کدهای باز ۱. جایگاه اجتماعی نامناسب رشته ۲. عدم تناسب شغل با حقوق دریافتی ۳. معیارهای نامناسب جهت اشتغال به کار دانش آموختگان ۴. نبود فرصت شغلی است.

۲) ضعف ارتباطی: بنا بر اظهارات مصاحبه‌شوندگان، ضعف ارتباطی با ۲۴ بار تکرار و ۲۱/۰۵ درصد فراوانی یکی از مقوله‌های مربوط به عوامل اجتماعی-اقتصادی می‌باشد و ۱۲ نفر از شرکت‌کنندگان به آن اشاره داشتند و شامل کدهای باز ۱. عدم ارتباط با هم کلاسی‌ها در آموزش مجازی ۲. عدم تمایل به برقراری ارتباط با دیگران ۳. عدم شرکت در فعالیت گروهی به دلیل عدم توازن جنسیتی ۴. عدم شرکت در فعالیت گروهی و تیمی ۵. مشکل ارتباط با اساتید ۶. مشکل ارتباط با هم جنس خود ۷. مشکل ارتباط با همکلاسی‌ها ۸. مشکل ارتباط با همکلاسی‌ها به دلیل عدم توازن جنسیتی کلاس است که لازم است با ایجاد محیطی مطلوب به بهبود ارتباطات و نزدیک کردن دانشجویان جهت کمک به همدیگر اقدامات لازم انجام شود.

۳) مؤثرهای منفی همسالان: این مقوله در میان سایر مقوله‌ها مربوط به عوامل اجتماعی-اقتصادی از، ۲۱/۰۵ درصد فراوانی برخوردار است و ۱۴ نفر از شرکت‌کنندگان با دیدگاه‌های مختلف و پراکنده، ۲۴ بار در آن صحبت نموده‌اند. کدهای باز این مقوله عبارتند از: ۱. استهزاء هم اتاقی به علت درس خواندن زیاد ۲. استهزاء هم کلاسی‌ها به علت پاس نشدن درس ۳. الگوپذیری از اطرافیان بی‌توجه به ارزش تحصیل ۴. پیش داوری عجولانه دانشجو از سختی درس یا سختگیری مدرس ۵. ترغیب ورودی‌های بالاتر به مشروطی ۶. عدم حمایت آموزشی ورودی‌های دیگر ۷. مسئولیت‌گریزی هم گروهی در کار تیمی.

۴) مؤثرهای مالی: مؤثرهای مالی با بیشترین فراوانی در میان کدهای محوری عوامل اجتماعی-اقتصادی با ۳۹/۴۷ درصد فراوانی قرار گرفته است. این مقوله توسط ۱۱ نفر از شرکت‌کنندگان، ۴۵ بار نقل شده است و شامل کدهای باز ۱. تمایل به داشتن استقلال مالی ۲.

مشکلات مالی بازه زمانی انتخاب واحد ۳. مشکلات مالی تحصیلی دانشجوی ۴. مشکلات مالی خانواده ورشکستگی شغلی است. همچنین در بین کدهای باز، زیرمقوله‌ی مشکلات مالی تحصیلی دانشجوی با ۱۹ بار و ۱۶/۶۷ درصد، بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است. معایب ناشی از مشکلات مالی غیرقابل انکار است لذا نیاز به توجه ویژه دارد.

بر اساس آنچه از تحلیل یافته‌ها، حاصل شده است، تجارب زیسته دانشجویان مورد مطالعه نشان می‌دهد که دانشجویان در طول تحصیل با چالش‌های بسیاری مواجه بوده‌اند که موجب طولانی شدن تحصیل و ماندگاری آن‌ها شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

مطابق با آمار استخراج شده از وضعیت افزایش سنوات تحصیلی دانشجویان و با بررسی فراوانی کل در نتیجه‌ی مصاحبه با دانشجویان، می‌توان استنباط نمود که اهمیت انواع عوامل ماندگاری، به یک میزان نمی‌باشد به طوری که بیشترین میزان فراوانی کل، مربوط به عوامل فردی-خانوادگی با فراوانی ۶۳۷ است. بر این اساس می‌توان گفت که دانشجویان، با مسائل فردی و خانوادگی متفاوتی در حین تحصیل مواجه می‌شوند که به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر عملکرد تحصیلی آنان اثرگذار است و می‌تواند آسیب‌های تحصیلی فراوانی به همراه داشته باشد؛ لذا ضرورت دارد تا دانشجویان از نظر شرایط فردی و خانوادگی موثر بر وضعیت تحصیلی توسط مرکز مشاوره دانشگاه، غربال‌گری و شناسایی شده و با برنامه‌ریزی و اجرای اقدامات پیشگیری‌کننده، موثرهای منفی در این زمینه را به حداقل رسانند. تحلیل درصدهای به دست آمده نشانگر این است، که مشکلات آموزشی و شرایط سازمانی حاکم در دانشگاه نیز بر وضعیت تحصیلی دانشجویان موثر بوده است. دلایل آموزشی-سازمانی در میانه این بازه قرار دارد؛ در ارتباط با این کد انتخابی می‌توان گفت که یکی از گام‌های مهم در راستای افزایش کیفیت آموزش و همچنین تحقق اهداف آموزش عالی، مطلوب شدن فرایند تدریس و مدیریت کلاس، افزایش سطح علمی و ارتباطی اساتید است که بسیار حائز اهمیت می‌باشد به گونه‌ای که امروزه در اکثر سیستم‌های آموزشی، تلاش می‌شود تا کلاس از حالت یکنواختی خارج و تعامل بیشتری میان اساتید و دانشجویان برقرار شود. برای این منظور، اساتید باید با ایجاد فضای رقابتی مثبت و شیوه‌های جدید تدریس، بتوانند دانشجویان را با کلاس و مطالب مختلف دروس درگیر کنند و به منظور آموزش و یادگیری موثرتر، از کمک و همکاری دانشجویان بهره ببرند.

از سوی دیگر، براساس یافته‌های پژوهش حاضر، کمترین میزان فراوانی کل مربوط به عوامل اجتماعی-اقتصادی با فراوانی ۱۱۴ می‌باشد. از آنجا که دگرگونی‌های پیچیده و جدید اجتماعی و اقتصادی سبب کاستی در پیشرفت تحصیلی و افزایش ماندگاری دانشجویان شده است؛ لذا لازم است این موضوع نیز از طرف مسئولان دانشگاه و دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت مورد توجه و حمایت قرار گیرد.

به علاوه در میان سه هسته‌ی اصلی با بررسی فراوانی و درصد فراوانی در بین ۳۵ کدمحوری حاصل شده، بیشترین میزان فراوانی اشاره شده مربوط به مقوله «چالش‌های روانشناختی» با فراوانی ۸۵ می‌باشد. لذا باید سیستم آموزشی، برای حل چالش مطرح شده، راهکارهای مناسبی در پیش بگیرد و با طراحی الگوی مناسب، این مسائل را مدیریت کند.

همچنین جان‌زاده (Janzadeh, 2011)، چنگایی و همکاران (Changaei et al., 2019)، فدوی و همکاران (Fadavi Roodsari et al., 2019)، طالبی‌فر و همکاران (Talebifar et al., 2023) در نتایج مطالعات خود عوامل فردی-خانوادگی، را به عنوان یکی از هسته‌های اصلی افت تحصیلی دانشجویان مطرح نموده‌اند که با یافته‌های تحقیق حاضر هم راستا می‌باشد. عوامل آموزشی موثر در نتایج تحقیق انجام شده توسط چنگایی و همکاران (Changaei et al., 2019)، هانسن و منژریتسکایا (Hansen & Mendzheritskaya, 2017) و عوامل سازمانی در یافته‌های مطالعات کوهی و همکاران (Koochi Nasrabadi et al., 2013)، طالبی‌فر و همکاران (Talebifar et al., 2023)، گیتو و همکاران (Gitto et al., 2016) آورده شده است که با نتایج به دست آمده در تحقیق حاضر همسو است. از طرفی دیگر، عوامل اجتماعی در یافته‌های

تحقیقات جانزاده (Janzadeh, 2011) و عوامل اقتصادی در نتایج مطالعات جانزاده (Janzadeh, 2011) و وایلد و هولینگ (Wild & Schulze, 2020) به عنوان دلایل مهم افت تحصیلی فراگیران تشخیص داده شده است که با نتایج تحقیق حاضر مشابه است.

تحلیل درصدهای به دست آمده از دلایل فردی نشانگر این است که مشکلات و مسائل ناشی از بیماری‌های روحی و روانی، افسردگی، استرس و عدم تمرکز مربوط به چالش‌های روانشناختی بسیار مهم و اساسی است. تأثیر این عوامل نه تنها در کلاس درس و حین امتحان، بلکه در تمام فرایند یاددهی-یادگیری دانشجویان کاملاً مشهود است.

توضیح بیشتر اینکه، دلایل خانوادگی با اختلاف بیشتری از دلایل فردی قرار دارد. با این حال، دو کد محوری چالش‌های خانوادگی و ضعف حمایتی خانواده مربوط به دلایل خانوادگی، نشانگر این است که والدین دانشجویان با مشکلات خانوادگی زیادی مواجه هستند و به دلایل مختلف نمی‌توانند نقش مؤثر و سازنده‌ای در زمینه تحصیلی و حمایتی دانشجویان ایفا نمایند.

همچنین با توجه به فراوانی کدهای باز در نتایج به دست آمده، «اشتغال به کار» با ۳۲ بار تکرار -زیرمقوله اولویت‌دهی نادرست- اولین و مهم‌ترین اثرگذاری را در ماندگاری تحصیلی دانشجویان دارد، وجود شرایط نامطلوب اقتصادی، تمایل به کسب تجربه کاری، محدودیت‌ها و اقتضات جامعه جهت داشتن شغل مناسب در آینده، سبب بروز چنین اقداماتی در آنان شده است.

نکته قابل استنباط دیگر اینکه کد باز «اشتغال به کار» در نتیجه سبب «کاهش تمایل و علاقه به درس خواندن» با فراوانی ۲۹ بار و «عدم حضور در کلاس» با فراوانی ۲۴ بار بوده است و به دنبال آن باعث «نبود مطالعه در طول نیم‌سال» با فراوانی ۲۱ و «تنبلی و اهمال کاری» با فراوانی ۱۹ شد. لذا وجود مدیریت کارآمد و ایجاد شرایط لازم برای تأمین و تسهیل هزینه‌های مالی و ایجاد محیط یادگیری مطابق بازار کار، نیازها و ویژگی‌های فراگیران، لازمه جامعه‌ی امروزی و راه‌گشای بسیاری از مشکلات مربوط به طولانی شدن تحصیل دانشجویان است.

لازم به ذکر است نتیجه برآمده این تحقیق در خصوص چالش‌های روانشناختی، با نتایج تحقیقات چراغی و همکاران (Cheraghi, 2018)، پورمحمدی و همکاران (Pourmohammadi et al., 2020)، روسا باس و همکاران (Roso-Bas et al., 2016)، اولیویرا و همکاران (Oliveira, 2021) همسویی دارد؛ زیرا یافته‌های مطالعات اشاره شده نشان داده که وجود عواملی مانند بیماری روحی و روانی، عدم دقت و تمرکز، افسردگی، استرس و اضطراب در عدم موفقیت فراگیران مؤثر است. از طرفی دیگر در میان مطالعات انجام شده زیرمقوله اشتغال به کار توسط جانزاده (Janzadeh, 2011) به عنوان یکی از دلایل افت تحصیلی فراگیران ذکر شده است که با نتایج پژوهش حاضر همسو است.

با توجه به اینکه عوامل فردی-خانوادگی، بیشترین اثرگذاری از مجموع عوامل افزایش سنوات و ماندگاری دانشجویان را به خود اختصاص می‌دهند لذا برای حل چالش‌های مطرح شده، سیستم آموزشی باید راهکارهای مناسبی در پیش بگیرد که به برخی از آن‌ها در بخش پیشنهادهای کاربردی اشاره می‌شود.

❖ تحلیل درصدهای به دست آمده از دلایل سازمانی نشانگر این است که کارایی و عملی بودن دروس، کیفیت بالای مطالب درسی، منابع و محتوای مناسب و به روز دروس در بین فراگیران از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. ضعف برنامه درسی به جایگاه اهمیت و ارزشمندی دروس تخصصی و عملی در سرفصل‌ها تأکید، و بر این امر اصرار دارد که از سلیقه‌محوری و محدودیت‌گرایی در تدوین سرفصل‌ها پرهیز شود. همچنین در انتخاب منابع و محتوای دروس تخصصی و عملی، دقت لازم صورت گیرد و چنانچه کیفیت و کمیت در نظر گرفته شده برای آن دروس به خوبی پوشش داده شود در تحقق رفع نیازهای دانشجویان و جامعه بسیار کارساز خواهد بود.

نکته قابل استنباط دیگر اینکه کد باز «ضعف در ارائه دروس و چیدمان پیش نیاز/هم نیاز» با ۲۲ بار تکرار -زیرمقوله محدودیت‌های مقرراتی- بیشترین اثرگذاری را در بین عوامل سازمانی مربوط به ماندگاری تحصیلی دانشجویان دارد. که با نتایج پژوهش گیتو و همکاران

(Gitto et al., 2016) همسو است چون آنان نیز، نوع دروس ارائه‌شده را در افت تحصیلی موثر می‌دانند. لذا مسئولان برنامه‌ریزی درسی در دانشگاه باید تلاش‌هایی جهت بهبود ارائه دروس در مراحل مختلف از جمله تدوین، طراحی و اجرای برنامه‌های درسی داشته باشند و از این طریق نقاط قوت و ضعف اقدامات خود را شناسایی کرده و اقدامات جدیدی را اعمال و تصمیم‌گیری نمایند.

همچنین نتایج به دست آمده حاکی از آن است که کدمحوری «ضعف در شیوه سنجش و ارزشیابی» شامل فقدان چهارچوب علمی در طراحی آزمون، معیار نامناسب نمره‌دهی، محدود بودن زمان آزمون و ارزشیابی ناعادلانه با ۱۹ بار فراوانی، یکی از عوامل آموزشی مهم و اساسی است. با توجه به این که متخصصان امروزه، به دنبال کسب بهترین راه حل‌ها در حوزه سنجش و ارزشیابی تحصیلی هستند و پیوسته در پی رفع نواقص و بهسازی شیوه‌های ارزشیابی تحصیلی در نظام تعلیم و تربیت کنونی می‌باشند؛ لذا لازم است به میزان اهمیت و اثرگذاری نمره برای آینده دانشجویان نیز بیشتر توجه شود و یک برنامه زمان‌بندی واقع‌بینانه برای اجرای همه مراحل و اقدامات ارزشیابی تحصیلی مشخص شود. لازم به ذکر است نتیجه برآمده این تحقیق در این خصوص، با نتایج تحقیقات کوهی و همکاران (Koochi Nasrabadi et al., 2013)، چنگایی و همکاران (Changaei et al., 2019)، طالبی‌فر و همکاران (Talebifar et al., 2023) هم جهت است؛ زیرا یافته‌های مطالعات اشاره شده نشان داده که نامناسب بودن شیوه‌های ارزشیابی استادان موجب شکست تحصیلی دانشجویان است.

از سوی دیگر، رفتار نامتعارف مدرسان همچون کشمکش و نزاع با دانشجویان، رویکرد سختگیرانه، تحقیرآمیز و مقابله‌ای با آنان، در عدم موفقیت فراگیران بسیار موثر است. زیرا محتوا و منابع درسی هرچه قدر هم که مناسب و با کیفیت باشد، بدون وجود تعامل و ارتباط مناسب میان اساتید و دانشجویان منجر به آموزش و یادگیری موثر نمی‌شود.

همان طور که نتایج پژوهش نشان می‌دهد عدم استفاده اساتید از تجارب کاری و شخصی، نامناسب بودن شیوه تدریس و تکلیف‌دهی، عدم بیان کارایی دروس و عدم ایجاد فضای رقابتی، کم سواد و کم دقتی مدرس مربوط به ضعف مهارتی در فرایند تدریس منجر به طولانی شدن تحصیل دانشجویان می‌شود. که با نتایج پژوهش چنگایی و همکاران (Changaei et al., 2019) همسو است زیرا آنان نیز پایین بودن سطح علمی اساتید، شیوه تدریس و عدم استفاده از وسایل کمک آموزشی را عامل افت تحصیلی تشخیص داده‌اند.

شکی نیست استاد یکی از بنیادی‌ترین عناصر محیط یادگیری است که عدم تعامل یا رفتار متقابل وی با دانشجویان در کلاس و حین تدریس بر عدم موفقیت دانشجویان اثرگذار است. نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد ضعف ارتباطی مدرسان و ضعف در مدیریت کلاس مربوط به عوامل آموزشی بر روی تحصیل دانشجویان اثر منفی می‌گذارد که با نتایج تحقیق هانسن و منزریتسکایا (Hansen & Mendzheritskaya, 2017) هم راستا می‌باشد زیرا آن‌ها نیز دریافتند که تعامل بافت فرهنگی و موقعیتی می‌تواند بر واکنش دانشجویان به احساساتی که استاد نشان می‌دهد تأثیر بگذارد و این احساسات می‌تواند شکل دهنده‌ی رفتار یادگیری دانشجویان باشد.

مدیریت زمان از عناصر اصلی موفقیت فردی و اجتماعی محسوب می‌شود، لذا در برنامه‌ریزی باید به این عامل توجه شود. نتایج تحقیق حاضر حاکی از آن است که ائتلاف فرصت یادگیری و ضعف مدیریت زمان به عنوان عامل ماندگاری تحصیلی دانشجویان است که با نتایج تحقیقات طالبی‌فر و همکاران (Talebifar et al., 2023)، خدرلو (Khadrrou, 2020)، وایلد و هولینگ (Wild & Schulze Heuling, 2020) همسو است چون آنان نیز، دلایل افت تحصیلی فراگیران را عدم برنامه‌ریزی و استفاده از فضای مجازی بیان کرده‌اند.

در مجموع عوامل آموزشی-سازمانی بعد از عوامل فردی-خانوادگی، بیشترین اثرگذاری از مجموع عوامل افزایش سنوات و ماندگاری دانشجویان را به خود اختصاص می‌دهد. نگاه گذرا به روند تعلیم و تربیت کشور، نشان می‌دهد که اغلب فعالیت‌های آموزشی عملاً در جهت منفعل بودن دانشجویان و توجه بیش از حد به نتیجه ارزشیابی به جای فرایند و یادگیری، صورت می‌گیرد که در این میان مسئولین آموزشی دانشگاه با ارائه تسهیلات و تجهیزات لازم، بازنگری در برنامه درسی، توزیع واحدهای درسی مناسب و به کارگیری مدرسین متخصص و حرفه‌ای

می‌توانند به افق فعالیت‌های آموزشی و پرورشی وسعت داده و باعث پویایی مشارکت دانشجویان در کلاس درس شوند و به نوعی دیگر موجبات تفکر و استدلال و ایجاد نگرش‌های جدید در دانشجویان را فراهم سازند.

هر کدام از دانشجویان به وضع اقتصادی و اجتماعی خاصی تعلق دارند. تحلیل درصدهای به دست آمده از دلایل اقتصادی نشانگر این است که موثرهای مالی شامل مشکلات مالی خانوادگی، هزینه‌های تحصیلی و انتخاب واحد دانشجو بیشترین اثرگذاری را در میان دلایل اجتماعی-اقتصادی دارد. مشکلات مالی تحصیلی دانشجو با ۱۹ بار فراوانی، منجر به احساسات منفی شدید در دانشجو و تمایل داشتن او به استقلال مالی می‌شود. مساعدت و حمایت مالی دانشگاه از طریق پرداخت وام و کمک هزینه‌های تحصیلی، موجب افزایش امید و انگیزه دانشجویان شده و نقش مؤثری در بهبود وضعیت تحصیلی آنان دارد. همچنین نتایج تحقیقات زیادی همچون جانزاده (Janzadeh, 2011)، چنگایی و همکاران (Changaei et al., 2019)، طالبی‌فر و همکاران (Talebifar et al., 2023)، فدوی و همکاران (Fadavi Roodsari et al., 2019)، گیتو و همکاران (Gitto et al., 2016)، وایلد و هولینگ (Wild & Schulze Heuling, 2020) با نتیجه برآمده از پژوهش حاضر همسویی دارد؛ چرا که آنان نیز دریافتند که برطرف نمودن مشکلات اقتصادی دانشجویان و فراهم نمودن تسهیلات مالی موجب پیشرفت تحصیلی و رضایت دانشجویان می‌شود.

از سوی دیگر، همان‌طور که نتایج پژوهش نشان می‌دهد دلایل اجتماعی با اختلاف بیشتری از دلایل اقتصادی قرار دارد. افراد با پذیرش در دانشگاه، خواسته یا ناخواسته به روابط اجتماعی تن می‌دهند، ضعف ارتباطی مربوط به دلایل اجتماعی، حاکی از آن است که دانشجویان در ارتباط با اساتید، همکلاسی‌ها و دیگران جهت شرکت در فعالیت‌های کلاسی و گروهی نیاز به پشتیبانی و تقویت روابط دارند. دانشگاه می‌تواند با ارتقای تعاملات و بهبود روابط اجتماعی دانشجویان به عنوان عامل تقویت‌کننده در پیشرفت تحصیلی آنان موثر باشد. لازم به ذکر است نتیجه برآمده این تحقیق در این خصوص، با نتایج تحقیقات تقوائی‌نیا (Taghvaeinei, 2018)، چنگایی و همکاران (Changaei et al., 2019)، طالبی‌فر و همکاران (Talebifar et al., 2023) و زولو (Zulu, 2008) همسویی دارد؛ زیرا یافته‌های مطالعات اشاره شده نشان داده که ضعف و ناتوانی در برقراری ارتباط دانشجو با اساتید و دیگران موجب افت تحصیلی می‌شود.

در مجموع عوامل اجتماعی-اقتصادی، کمترین اثرگذاری از مجموع عوامل افزایش سنوات و ماندگاری دانشجویان را به خود اختصاص می‌دهد. لذا دانشگاه باید حل مشکلات اقتصادی و تقویت مالی دانشجویان را در دستور کار خود قرار دهد.

پیشنهادها

- به کارگیری مشاوران متخصص و متعهد جهت شناسایی، ارجاع و روانکاوای دانشجویان دارای چالش‌های روانشناختی، ضعف شخصیتی و ارتباطی و برگزاری دوره‌های آموزشی لازم و متناسب با مشکلات فردی-خانوادگی دانشجویان توسط مرکز مشاوره دانشگاه.
- رفع مشکل اشتغال دانشجویان و بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی با سیاست‌گذاری درخصوص پذیرش دانشجوی «بورس صنعت».
- مطلوب شدن فرایند تدریس و مدیریت کلاس با گزینش دقیق در جذب و حفظ اساتید باتجربه و کارآمد و برگزاری برنامه‌های آموزش ضمن خدمت، دوره‌های دانش افزایی و بازآموزی اساتید.
- راه‌اندازی و گسترش بیشتر فعالیت مراکز توسعه شغلی و مدرسه اشتغال جهت آموزش مهارت‌ها و دوره‌های تخصصی مورد نیاز محیط شغلی و ایجاد مسیر شغلی موفق برای فراگیران براساس استعداد و توانمندی‌های فردی آنان.
- ضرورت حمایت مالی از دانشجویان، جهت کاهش ماندگاری تحصیلی و دغدغه‌های شخصی فراگیران از طریق پرداخت وام و تسهیلات مالی از طریق بنیاد حامیان و خیرین دانشگاه به صورت قرض‌الحسنه.

- اجرای طرح تحول در برنامه درسی با توجه به نیازهای آینده فراگیران و جامعه به منظور عمق بخشی یادگیری و مهارت‌آموزی دانشجویان و بازنگری سرفصل دروس با رویکرد افزایش تعداد واحد دروس تخصصی- عملی و کاهش دروس عمومی و پایه.
- در ادامه به چند پیشنهاد پژوهشی نیز اشاره می‌شود:
- * انجام پژوهشی دیگر با استفاده از روش آمیخته به علت محدودیت در تعمیم‌پذیری نتایج تحقیقات کیفی.
 - * انجام پژوهش‌هایی دیگر در مقاطع تحصیلات تکمیلی و دانشگاه‌های دیگر به منظور انتخاب راهبردهای مناسب‌تر جهت جلوگیری از ماندگاری و طولانی شدن تحصیل دانشجویان.
 - * بررسی سرفصل‌های زائد و ناکارآمد کتب دانشگاهی به منظور کاهش ضعف برنامه درسی به عنوان موثرترین مقوله در هسته آموزشی - سازمانی در پدیده ماندگاری تحصیلی.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

References

- Ahangaran, J. (1998). *Investigating the ways of providing financial resources: the country's higher education department* (Vol. 111). <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/959920/%D8%A8%D8%B1%D8%B1%D8%B3%DB%8C-%D8%B1%D8%A7%D9%87%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%AA%D8%A7%D9%85%DB%8C%D9%86-%D9%85%D9%86%D8%A7%D8%A8%D8%B9-%D9%85%D8%A7%D9%84%DB%8C-%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%A7%D9%85%D9%88%D8%B2%D8%B4-%D8%B9%D8%A7%D9%84%DB%8C-%DA%A9%D8%B4%D9%88%D8%B1>
- Ajjawi, R., Dracup, M., Zacharias, N., Bennett, S., & Boud, D. (2020). Persisting students' explanations of and emotional responses to academic failure. *Higher Education Research & Development*, 39(2), 185-199. <https://doi.org/10.1080/07294360.2019.1664999>
- Changaei, M., Salimi Bajestani, H., Farah Bakhsh, K., & Shariatmadar, A. (2019). Academic Success or academic failure: a qualitative study. *Journal of Research in Educational Systems*, 13(45), 75-91. <https://doi.org/10.22034/jiera.2019.121575.1372>
- Cheraghi, M., Chaabi, F., & Soltani, T. (2018). Investigating the causes and factors of academic failure in health students of Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz [Research]. *The Journal Of New Advances In Behavioral Sciences*, 2(17), 37-45. <http://ijndibs.com/article-۱۱۷۷-fa.html>
- Corbin, J. M., & Strauss, A. (1990). Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria. *Qualitative Sociology*, 13(1), 3-21. <https://doi.org/10.1007/BF00988593>
- Fadavi Roodsari, A., Salehi, K., Khodaii, E., Moghadamzadeh, A., & Javadipoor, M. (2019). Bayesian network model of factors related to academic failure in Tehran university students. 18(76), 417-429 <https://www.sid.ir/paper/92906/en>
- Farang, M., Ghahramani, M., Abolghasemi, M., & Alami, F. (2022). Identifying the Dimensions and Key Components of Employability of the University Bachelor Graduates in Behavioral Science Majors: A Shahid Beheshti University Case Study. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 28(4), 95-117. <https://doi.org/10.22034/irphe.2022.705226>
- Gitto, L., Minervini, L. F., & Monaco, L. (2016). University dropouts in Italy: Are supply side characteristics part of the problem? *Economic Analysis and Policy*, 49(no), 108-116. <https://doi.org/10.1016/j.eap.2015.12.004>
- Glogowska, M., Young, P., & Lockyer, L. (2007). Should I go or should I stay?: A study of factors influencing students' decisions on early leaving. *Active Learning in Higher Education*, 8(1), 63-77. <https://doi.org/10.1177/1469787407074115>
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1989). *Fourth generation evaluation*. Sage. [https://books.google.com/books?hl=fa&lr=&id=k_zxEUst46UC&oi=fnd&pg=PA21&dq=%E2%80%A2%09Guba,+Egon+G.,+%26+Lincoln,+Yvonna+S.+\(1989\).+Fourth+Generation+Evaluation.+Sage.&ots=_046njeQI-&sig=WOrDCv8861iEPx5h95qARYHZOU#v=onepage&q=%E2%80%A2%09Guba%2C%20Egon%20G.%2C%20%26%20Lincoln%2C%20Yvonna%20S.%20\(1989\).%20Fourth%20Generation%20Evaluation.%20Sage.&f=false](https://books.google.com/books?hl=fa&lr=&id=k_zxEUst46UC&oi=fnd&pg=PA21&dq=%E2%80%A2%09Guba,+Egon+G.,+%26+Lincoln,+Yvonna+S.+(1989).+Fourth+Generation+Evaluation.+Sage.&ots=_046njeQI-&sig=WOrDCv8861iEPx5h95qARYHZOU#v=onepage&q=%E2%80%A2%09Guba%2C%20Egon%20G.%2C%20%26%20Lincoln%2C%20Yvonna%20S.%20(1989).%20Fourth%20Generation%20Evaluation.%20Sage.&f=false)
- Hansen, M., & Mendzheritskaya, J. (2017). How University Lecturers' Display of Emotion Affects Students' Emotions, Failure Attributions, and Behavioral Tendencies in Germany, Russia, and the United States. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 48(5), 734-753. <https://doi.org/10.1177/0022022117697845>
- Hosseini Largani, M., & Charbашlou, H. (2022). Curriculum Design and Development in Selected Universities: criteria extraction for designing an optimal university curriculum model. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 28(3), 143-172. <https://doi.org/10.52547/irphe.28.3.143>
- Jalali, R. (2013). qqualitative research sampling. *Journal of Qualitative Research in Health Sciences*, 2(4), 310-320. https://jqr1.kmu.ac.ir/article_90733_75ee1545e64d8ac390b4d5a06da64ffd.pdf
- Janzadeh, A. (2011). Investigating the factors influencing the academic decline of students of public universities: an analysis of the cases of the commission of special cases and the opinions of student representatives [Research]. *Iranian Higher Education*, 3(3), -. <http://ihej.ir/article-1-658-fa.html>

<http://ihej.ir/article-1-658-fa>.

- Khadrilou, F. (2020). Investigating the relationship between addiction to social messaging software and academic failure in Farhangian University students. *Journal of new developments in psychology, educational sciences and education*, 4(41), 121-128. file:///C:/Users/Mehdi/Downloads/7016912-2.pdf
- Koohi Nasrabadi, M., Navabipour, M., Ganji, M., & Safavi, S. M. (2013). Determining Organizational Factors Affecting Educational Failure of the Students and How to Control and reduce it (Case Study: University of Kashan). *Organizational Culture Management*, 11(3), 141-168. <https://doi.org/10.22059/jomc.2013.36085>
- Ministry of Science, R. a. T. (2019). *Aeenname shorahaye baresi mavared khas vezarat olom, tahghighat & fanavari. Document number: Ataf-A-7205*
- Oliveira Silva, G., Aredes, N. D. A., & Galdino-Júnior, H. (2021). Academic performance, adaptation and mental health of nursing students: A cross-sectional study. *Nurse Education in Practice*, 55(no), 103-145. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2021.103145>
- Pourmohammadi, B., Kami, G., & Rahimi Pordanjani, S. (2020). Academic Failure in Health Students of Semnan University of Medical Sciences [Original]. *Development Strategies in Medical Education*, 7(1), 78-99. <https://doi.org/10.29252/dsme.7.1.78>
- Rashidi, Z. (2023). Reflections on experiences of blended learning among leading countries in this field: Lessons for Iranian Higher Education. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 29(1), 27-52. <https://doi.org/10.61838/irphe.29.1.2>
- Roso-Bas, F., Pades Jiménez, A., & García-Buades, E. (2016). Emotional variables, dropout and academic performance in Spanish nursing students. *Nurse Education Today*, 37(no), 53-58. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2015.11.021>
- Taghvaeinei, A. (2018). Effect of metacognitive strategies on help seeking and academic procrastination probation students in Yasouj University. *Biquarterly Journal of Cognitive Strategies in Learning*, 6(11), 193-214. <https://doi.org/10.22084/j.psychogy.2018.16042.1744>
- Talebifar, M., Khamesan, A., Khorshidzadeh, M., & Talebzade Shoshtari, L. (2023). Factors Affecting Academic Failure of the Students Referred to the Commission of Special Cases at The University of Birjand. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 26(3), 125-148. https://journal.irphe.ac.ir/article_703009_3947719a10592b86211ebded005f3833.pdf
- Tamannaifar, M., & Gandomi, Z. (2011). Correlation between achievement motivation and academic achievement in university students. *Educ Strategy Med Sci*, 4(1), 15-19. http://edcbmj.ir/files/site1/user_files_944f39/zeinab-A-10-153-1-45c239169.pdf
- Vaganova, O. I., Gilyazova, O. S., Gileva, A. V., Yarygina, N. A., & Bekirova, E. S. (2020). Quality management of educational activities in higher education. *Amazonia Investiga*, 9(28), 74-82. <https://doi.org/10.34069/AI/2020.28.04.9>
- Wild, S., & Schulze Heuling, L. (2020). Student dropout and retention: An event history analysis among students in cooperative higher education. *International Journal of Educational Research*, 104(no), 101687. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2020.101687>
- Zulu, C. (2008). An exploratory study of first-year students at a historically black university campus in South Africa: their academic experiences, success and failure. *Africa Education Review*, 5(1), 30-47. <https://doi.org/10.1080/18146620802121576>